

NOOIT HEB IK NIETS MET U

1.

De pauze is voorbij, we stappen weer het theater in en kijken naar het toneel met zijn twee verdiepingen. Beneden, op de koude steen, de schurftige Job, omringd door drie 'vrienden'. Recht boven hem - maar hij ziet dat niet! - het hemelse gezelschap met een wat ongelukkig kijkende godheid en een duivels personage, dat er juist sardonisch plezier in heeft. Job, het drama.

Job had, eindelijk, zijn klacht uitgeschreeuwd: 'Laten zij die het licht wekken, de dag vervloeken waarop ik werd geboren!'. Nu, dat werd de drie vrienden na een volle week van zwijgen toch te veel. Ze waren begonnen met hun redeneringen volgens het algemene schema van de wijsheidstraditie (Spreuken, Sirach): het zal de kwaadwillige mens slecht gaan, het zal de rechtvaardige mens goed gaan. Dat is een universele wereldwet, die helpt om greep te krijgen op de ingewikkelde werkelijkheid. En vergis je niet: wij, kijkers naar dit drama, wij kennen die 'wet' ook, tot in spreekwoorden toe; we hebben die nodig om de werkelijkheid aan te kunnen. Wie goed doet, goed ontmoet; wie het slecht gaat, zal het er wel zelf naar gemaakt hebben. A leidt tot B, B gaat terug op A. Precies zo redeneren de vrienden.

Daarbij zijn ze eerst nog vol begrip: Job, rechtvaardigheid wordt vroeg of laat beloond. Dan, na Jobs toenemend protest, worden ze feller: Job, weet je wel zeker dat je rechtvaardig geweest bent? Tenslotte, in een derde ronde slaat het venijn toe: Job Job, wat moet jij gezondigd hebben! De vrienden blijven het zoeken binnen de gesloten glazen bol van het dogma; ze zoeken niet naar doorbréking van die cirkel, die uiteindelijk even als misleidend als hardvochtig kan zijn.

2.

Job op zijn beurt verdiept niet alleen zijn klacht, hij groeit ook in zijn protest. Hij voegt een nieuw element aan het drama toe: het twistgeding om gerechtigheid, de roep om recht. Daarmee voegt hij ook aan die wijsheidsleer een nieuw element toe: leidt A simpelweg tot B? Nee! Er zijn blijkbaar méér B's, er moeten dus ook meer A's zijn. Er gebeuren onverklaarbare en onrechtvaardige dingen; en ik, Job, weiger het onrecht dat mij aangedaan wordt rechtvaardig te noemen. Daarmee spreekt Job niet alleen maar voor zichzelf - hij geeft woorden aan wat velen van ons zullen herkennen, uit eigen ervaring, of/en om zoveel om je heen, dichtbij, ver weg.

3.

Het is alsof Job midden in al zijn ellende ervaart, zichzelf opricht, met dit protest zijn waardigheid hervindt. Hij doorbreekt die verlamdende cirkel en hij stijgt ver boven alle redeneringen én zijn eigen protest uit met woorden van een bijna verbijsterend vertrouwen. Luister, vrienden: 'Nóg heb ik in hemel mijn getuige, een pleitbezorger in den hoge...In tranen zie ik op naar God: dat hij de mens recht verschaffen zal tegenover God, zoals aan een mens tegenover diens gelijke!' (16:19-21). Doodstil wordt het. Even later nóg eens, na een nieuw betoog van een vriend die weer eens uit de notulen van Gods raad had zitten voorlezen: 'Dit weet ik zeker: mijn redder, ('mijn lossen') en rechtsverschaffer leeft; hij zal ten laatste optreden op dit stof, en ik zal met mijn geschonden huid hem zien!' (19:25-27).

4.

Tegen een Job op dit niveau zijn de vrienden niet opgewassen. Ze zwijgen weer, nu niet uit compassie, maar omdat ze hier niets van begrijpen. Zie die mens daar, de pijlen van de Almachtige in zijn lijf, beloerd door een hem vijandige godheid - en hij zwijgt niet! Hij gelooft, net als zij, in een goddelijke orde van gerechtigheid als dragend geheim van het bestaan. Maar hij zoekt naar een heel ander soort antwoord op de vraag van het lijden dan zij. Dat doet hij door zijn rechtsgeding te voeren, niet alleen voor zichzelf, maar voor allen met wie hij solidair is, 'met hen op voet van gelijkheid gaande op aarde' (Miskotte). Zo houdt hij zijn menselijke waardigheid hoog. Daarnaast doet hij het door afscheid te nemen van het godsbeeld van de vrienden, dat van een verre, grillige godheid die zijn eigen spelletjes speelt met mensen.

5.

'Nóg heb ik in hemel mijn getuige... Ik weet: mijn rechtsverschaffer ('losser') leeft...'. Job blijft zoeken naar de God met de trekken van die uit de oude verhalen: over Abraham en Sara, hun toekomst ternauwernood, of over dat slavenvolk in Egypte, dat schreeuwde naar de hemel en gehóórd werd.

Díe God, die van uittocht en doortocht, die andere dus. Daarover zijn de vrienden waarschijnlijk nog het meest verbijsterd: dat Job nee zegt tegen hún godsbeeld en dat er tegelijk zulke wonderbaarlijke uitspraken van vertrouwen uit zijn mond komen. Dat hij blijft zoeken naar een God als bron van recht en liefde - en anders géén! Zo een met wie je het op leven en dood durft te wagen: 'Ook als ik gaan moet door het dal..., Jij bij mij, Jij mijn herder'. Met wie je het twistgeding durft aan te gaan. 'Nooit heb ik niets met u' - zó een. Zo staat het in een tekst van Huub Oosterhuis bij Job 7: 'Ik zal mijn mond niet houden tegen u... Nooit heb ik niets met u... Ik kan niet anders dan roepen: heb mij lief!'.

6.

Hiermee gaat Job, de lijdende rechtvaardige, ons voor in de Veertigdagentijd naar Pasen toe. Met zijn klachten ('ik zal niet zwijgen!'); met zijn protesten ('ik neem het niet!'); met zijn steeds luider roep om gerechtigheid ('verschaf mij recht!'); én met zijn visionaire vertrouwen, dat toch ooit zijn pijn zal worden geheeld en dat het wereldraadsel zal worden opgelost in een overmacht van liefde.

Moge dit vertrouwen, als het er echt op aan komt, ons gegeven worden.

15 maart 2009
Niek Schuman